

Jesenice ne množi, temveč celo upada za $-0,6\%$ (v letu 1965 so imele 15.613 prebivalcev).

Danes imamo v Sloveniji 24 (47%) mest z več kot 5000 prebivalci, ki pa vključujejo v svoj organizem celo 86,8% vsega slovenskega mestnega življa. Primerjava z letom 1961 nam nudi podobne rezultate, zato smemo zaključiti z ugotovitvijo, da med posameznimi skupinami po velikosti naših mestnih naselij v relativnem vrednotenju rasti prebivalstva, ni bistvene razlike.

(Vir: Mesečni statistični pregled SR Slovenije, Letnik XIV, štev. 8, Ljubljana, avgust 1965).

RAST PREBIVALSTVA PO OBČINAH SR SLOVENIJE V LETIH 1961—1965

Dokončni podatki štetja prebivalstva SRS nam povedo, da se je število v Sloveniji živečega prebivalstva v zadnjem štiriletnem razdobju (1961—65) povečalo za 3,3% ali za 53.958 ljudi (na 1.645.481). Potemtakem je odstotek današnjega naraščanja prebivalstva v Sloveniji enak trinajstletnemu povojnemu povprečju (1948—61) in znaša letno 0,82%. Naglasiti pa moramo bistveno značilnost v tej rasti na Slovenskem v zadnjem obdobju, ki se zrcali v depopulaciji podeželja, a v rasti mestnih naselij. Če znaša v letih 1961—65 prirastek prebivalstva pri nas 53.958 ljudi, pa moramo obenem ugotoviti, da se je v istem razdobju dvignilo število v mestih živečega prebivalstva kar za

57.580 ljudi. S takšno povprečno in splošno oceno moremo tudi začrtati selitvene tokove, ki so še vedno usmerjeni v večja urbana ali industrijska središča.

V 42 slovenskih občinah je številčna rast prebivalstva pod republiškim povprečjem (3,3%) in vse te občine imajo več kot 58% prebivalstva SRS. Najmočnejšo rast beležijo občine: Ljubljana-Bežigrad 18,3%, Ljubljana-Moste 16,5%, Maribor-Pezno 13,9%, Ljubljana-Siška in Velenje po 11,7% itd. Depopulacijska območja na Slovenskem se nam izluščijo tudi tokrat kot že vse doslej; prebivalstvo se še vedno izseljuje iz obmejnih področij, s hribovskih kmetij ter z vseh ostalih agrarnih predelov. V teh predelih tudi redka urbana naselja ali manjša industrijska središča ne morejo zadovoljevati iz dneva v dan večjih potreb, ki jih zahteva s kmetij prihajajoča delovna sila. Najmočnejši padec v številu prebivalstva najdemo v tolminski in v idrijski občini ($-2,4\%$) pa v občinah Ormož, Sevnica, Cerknica, Ilirska Bistrica, Lenart, Radlje ob Dravi itd. (vse od $-1,2$ do $-2,3\%$). Vsekakor nas na prvi pogled preseneča uvrstitev občine Ljubljana-Center ($-0,9\%$) in Jesenice ($-0,5$ odstotkov) med depopulacijska območja, toda spoznanje o maloštevilnih gradnjah v osrčju slovenske prestolnice (ter zaradi rekonstrukcije rušenja zgradb), nam razjasni tudi to „slučajno“ anomalijo.

(Vir: Mesečni statistični pregled SR Slovenije, XIV, štev. 8, str. 41—42, Ljubljana, avgust 1965. Statistični letopis SR Slovenije 1965. Lj. 1965).

MILAN NATEK

DRUŠTVENE VESTI

PRVI POSVET O FIZIČNI GEOGRAFIJI

Geografsko društvo Slovenije je priredilo 17. novembra 1965 v Ljubljani „Prvi posvet o fizični geografiji“.

Po uvodnih referatih, ki so jih imeli: dr. V. Malovrh, Fizična geografija v sistemu geografske znanosti; dr. I. Gams, Stanje fizične geografije v Sloveniji; dr. V. Kokole, Fizično-geografsko okolje in urbanistično načrtovanje; dr. D. Meze, Uporaba nekaterih fizično-geografskih osnov za potrebe hribovskega kmetijstva na primeru Gornje Savinjske doline; dr. P. Habič, Uporabnost fizično-geografskega proučevanja kraša; prof. T. Oblak, Vloga fizične geografije v okviru geografskega pouka; in po diskusiji, je posvet, ki so se ga udeležili 104 geografi iz raznih slovenskih krajev, sprejel naslednje zaključke:

1. Zaradi pomena, ki ga ima fizično-geografsko raziskovanje v okviru geografske znanosti in geografskega proučevanja Slovenije, je potrebno bolj skrbeti za kvalitativno in kvantitativno rast domače fizične geografije.

2. Da bo razvoj geografije bolj usklajen s potrebami enotne geografije in geografskega raziskovanja Slovenije, je treba zlasti pospešiti rast domače hidrogeografije, pedogeografije in fitogeografije.

3. Zaradi nerazčiščenih odnosov med posameznimi fizično-geografskimi panogami, med njimi in sorodnimi negeografskimi strokami, je treba posvetiti večjo skrb razvoju metodologije in teoretske zgradbe fizično-geografskih panog in fizične geografije vobče.

4. Geografsko društvo Slovenije kot edini koordinator geografskih raziskovalcev, naj si prizadeva, ustvariti čim večjo organizacijsko enotnost pri geografskem raziskovanju Slovenije.

5. Da bi se dvignila raven znanja fizično-geografskih pojmov pri dijakih srednjih šol, je treba pouk fizične geografije intenzificirati, bolj dosledno uporabljati princip življenj-ke bližine in nazornosti ter z večjo naslonitvijo na domače geografsko okolje pouk aktualizirati. Posvet opozarja na nezadovoljivo stanje pri metodičnih pripomočkih za fizično-geografski pouk, nadalje na to, da se fizično-geografsko znanje ne gradi organsko in sistematično tekom vsega osnovnošolskega in srednješolskega pouka, in na nezadovoljivo število tedenskih ur, namenjenih za geografijo v osemletnih in srednjih ter zlasti v strokovnih šolah.

NEKAJ MISLI S POSVETA O PRIRODNI GEOGRAFIJI

Nedavni posvet o prirodni geografiji me spodbuja k razmišljanju. Če je tako tudi pri drugih udeležencih, potem je ta pojav našega geografskega življenja v nečem vendarle uspel.

Toda poiščimo našim razmišljanjem ustrežna izhodišča. Kakor beremo na vabilu, je bil namen decemberskega posveta o prirodni geografiji ta, „da poživi interes za fizično

geografijo in ovrednoti njeno vlogo v geografski znanosti, pedagoškem delu in praksi.

Močno dvomim, da bi bil posvet omenjeni nalogi kaj prida opravil. Če hočemo namreč poživiti zanimanje za prirodno geografijo, potem je treba prikazati njen pomen in njeno nujnost za celotno geografijo, zlasti pa njeno bogastvo, njeno čedalje večjo dinamiko raziskovanja, njeno čedalje bolj pestro in čedalje bolj poglobljeno raziskovalno misel, njeno naglo rast, ki je tolikšna, da ji je komaj mogoče slediti, njeno čedalje obsežnejšo in čedalje bolj bogato literaturo itd. itd.

Poživiti pozitivni interes za prirodno geografijo pa hkrati pomeni, da prikažemo seveda tudi njeno problematiko, bodi teoretsko bodi praktično. Toda vselej kot rezultat vsega njenega razvoja in njene rasti, ne pa kot problematiko, ki naj bi izvirala iz apriorističnega in seveda zato neutemeljenega pojmovanja o nekakšni krizi prirodne geografije. Če pa tako mnenje obstaja, potem ga je treba dokumentirati in analizirati. O enem in drugem pa ni bilo na posvetu, domala ničesar povedanega in še mnogo manj utemeljenega.

Druga naloga posveta naj bi bila v tem, da ovrednoti vlogo prirodne geografije v geografski znanosti, geografskem pedagoškem delu in geografski praksi. V tem pogledu je bil posvet na srečo nekoliko bolj uspešen.

Najprej je o vlogi prirodne geografije v geografski znanosti referiral dr. V. Malovrh. Njegova izvajanja „Fizična geografija v sistemu geografske znanosti“ so nedvomno zavzet, resen in zanimiv poskus tovrstnega obravnavanja. Žal pa referat v diskusiji ni imel odmeva, kakršnega je zaslužil. Malovrhova izvajanja so imela predvsem dve osnovni komponenti. S prvo je zlasti razčlenil strukturo in faze miselnega procesa v geografskem proučevanju, z drugo pa je skušal postaviti težišče in cilj geografske znanosti v družbeno pokrajino oziroma celo v aspekt ekonomskega prostora v tej pokrajini. Če smo prav dojeli, vidi Malovrh smisel proučevanja prirodnogeografskih pojavov in procesov predvsem v njihovem družbenogeografskem vrednotenju. Priznava jim sicer vlogo elementov in faktorjev, meni pa, da dobijo pravo funkcijsko vrednost šele v antropocentrični luči. Prav zato se je Malovrh povzpел do trditve, da je prirodna geografija (in z njo njene posamezne veje) kot proučevalno sredstvo sicer smiselna toda glede na antropocentrično pojmovanje geografije pravzaprav brezpredmetna. Malovrhova izvajanja smo razumeli tako, kakor da se težišče geografije bistveno prestavlja v tem smislu, da so prirodnogeografska proučevanja le sredstvo, družbenogeografska pa smoter geografskega proučevanja. Predmet geografije je sicer pokrajina, toda ta pokrajina naj bi bila po Malovrhu kulturna ne prirodna. Tudi tam, kjer ta še ni taka, jo je obravnavati kot potencialno kulturno pokrajino. V tej luči je bilo v diskusiji slišati celo mnenje, da je potemtakem predmet geografije vsak ekonomski prostor, ne glede na to ali je ta na zemlji ali bo v bodoče kje drugje. Konsekvence, ki jih izvajamo iz nakazanih misli, nas vodijo do zelo pomembnih prevrednotenj v pojmovanju o vlogi geografske znanosti kot celote in še bolj njenih prirodnogeografskih vej.

Malovrhova izvajanja, in nekaj malega diskusije o njih, so nedvomno vzbudila marsikatero dilemo. Toda nadaljnja razglabljanja so odveč vse dotlej, dokler ne dobimo referata v prečiščeni formulaciji. Razglabljanja o teore-

tičnih vprašanih namreč ne dopuščajo kaj prida diskusije, razen improvizirane, če vnaprej niso znane vsaj teze. To je tudi eden izmed vzrokov, da diskusija na samem posvetu ni bila plodnejša.

V nasprotju s prvim, načelnim in splošnim referatom, je skušal biti referat dr. I. Gamsa z naslovom „Stanje fizične geografije v Sloveniji“ praktičen in konkreten. Pri tem pa poročevalec ni imel preveč hvaležne naloge. Toda ne glede na to, referent ni mogel izpolniti osnovnega namena, ker je izhajal iz preozkega koncepta. Nemogoče je namreč ustrezno vrednotiti stanje prirodne geografije v Sloveniji s tem, da prikažemo zgolj eno vrsto njenih potez in to tisto, ki je po avtorjevem mnenju negativna. Toda tudi z avtorjevega, kritičnega vidika je slonel referat vse preveč na deskriptivnih in formalnih elementih oziroma kriterijih, ni pa analiziral in osvetlil vzrokov za prikazano stanje, še manj pa je nakazal perspektive in pota za uspešnejši razvoj. Morda bi bil referat v bistvu sprejemljiva osnova za diskusijo, seveda v drugačnem krogu in v drugačnih prilikah. Tako pa je pričakovana diskusija morala izostati in je bržkone kar prav, da do nje ni prišlo.

Dopoldanska referata se, žal, nista dopolnjevala. Prav bi namreč bilo, da bi tudi obravnavanje prirodne geografije v Sloveniji potekalo iz načelnih pobud in teoretskih izhodišč, šele potem bi prikaz konkretnega stanja služil kot smiselno ilustrativno dopolnilo načelno zastavljeni problematiki.

Popoldanski program je bil posvečen aplikaciji prirodne geografije. V tem delu posveta smo pogrešali predvsem referat, ki bi bil obravnaval aplikativno problematiko celotne prirodne geografije v načelnem oziroma teoretskem pogledu, prav tako pa tudi referate, ki bi bili obravnavali te problematiko po posameznih prirodnogeografskih vejah. Ker tega ni bilo, je bil popoldanski del posvetovanja dispozicijsko še manj enoten od dopoldanskega programa. Sploh je bil koncept celotnega posveta pomanjkljiv in premalo smotrni.

Prvi referat v tem aplikativnem okviru je imel dr. V. Kokole z naslovom „Fizičnogeografsko okolje in urbanistično načrtovanje“. Žal je bil referent v svojih izvajanjih preveč skromen, čeprav smo ravno na tem področju pričakovali največ aplikativne širine in problematike. Glede na to, da namreč dobiva geografija prav v prostorskem oziroma regionalnem načrtovanju svojo najbolj neprisljuno, najbolj skladno in smiselno aplikacijo, je bilo pričakovati, da bo tudi težišče prirodnogeografske aplikativnosti ravno na teh vprašanih. Referent je omenil, da praksa potrebuje od geografije predvsem gradivo. Toda to gradivo naj bi bilo take vrste, da ga je avtor označil kratkoma za balnatega. V celoti gre pri tem za to, da se dá operativni, kot je omenil referent, statično podoba prirodnega okolja. Toda ta funkcija nedvomno geografiji ne daje preveč dostojne vloge v tem regionalnem načrtovanju. Zato bi bilo treba vsekakor stremeti za tem, da se prirodno okolje podaja tudi za urbanistične potrebe čim bolj procesualno, torej kot določena razvojna faza geografskih pojavov in procesov, ki sestavljajo oziroma ustvarjajo pokrajino obenem z oznako razvojnih tendenc ter dinamike celotnega prirodnogeografskega razvoja. Pričakovali smo, da bo največ gradiva za tovrstno diskusijo prav iz te problematike.

Drugi referat je imel dr. D. Meze z naslovom „Uporaba nekaterih fizičnogeografskih osnov za naselitev in

gospodarjenje samotnih kmetij ob primeru kmetij v povirju Savinje". Referat je bil stvaren, vschinsko zanimiv, zgoščen in prijetno podan. Kljub temu pa smo se spraševali, ali sodijo tovrstni referati na tako posvetovanje. Pri tem seveda avtorja ne zadva niti najmanjša krivda. Nasprotno, dr. Meze je z dobro voljo in s prispevkom konkretne obravnave skušal zapolniti vrzel, ki je nastala z odpovedjo drugega, načelnega referata. Ob tem načelnem referatu pa bi bil Mezetov nedvomno smiselna ilustracija teoretskih izvajanj. V tem primeru bi bilo takih ilustrativnih, dokumentarnih referatov lahko še več, kajti vsaka dobra družbenogeografska študija bi morala biti že sama po sebi ilustracija in dokaz potrebnosti, nujnosti in smiselnosti prirodnogeografskih proučevanj. Se več, v smislu Malovrhovih izvajanj, da je predmet geografije navezadnje ekonomski prostor, ekonomska pokrajina, bi morali vlogo in pomen prirodnogeografskih procesov in pojavov ter njih proučevanj prikazati predvsem v luči družbene geografije, bodi teoretsko ali pa praktično ob posameznih konkretnih primerih in posameznih konkretnih družbenogeografskih študijah.

Tretji referent je bil dr. P. Habič, ki je prav tako skušal zapolniti vrzel — ki je nastala z odpovedjo že prej omenjene načelne tematike s tem, da je nanizal nekaj misli o uporabnosti prirodnogeografskega proučevanja kraša. Tudi ta snov — če bi imel namreč referent dovolj časa — bi poleg tematike, ki jo je obravnaval dr. Kokole, utegnili biti jedro aplikativne problematike prirodne geografije. Saj je specifičnost prirodnega in sploh geografskega okolja ravno v kraških pokrajinah tolikšna, da narekuje gojiti in razvijati kompleksno geografsko proučevanje kraša kot posebno regionalno geografijo kraških pokrajin. Žal sta obe tematiki ostali mnogo premalo izkoriščeni.

Zadnjega poročila na temo aplikacija prirodne geografije, ki naj bi ga imel M. Kolbezen z naslovom „Fizična geografija v hidrološkem raziskovanju“, ni bilo. Toda ne glede na to, da je referat odpadel, se sprašujemo, zakaj je bila vključena v program prirodna geografija v hidrološkem ne pa tudi v klimatološkem raziskovanju oziroma v raziskovanju še drugih ter prirodne geografije. Ob tem naj omenimo, da se klimatologi posveta sploh niso udeležili.

V luči izbranih referatov vidimo, da posvetovanju ni bila dovolj jasno in dosledno začrtana osnovna koncepcija in osnovni namen, prav tako pa tudi ne obseg in struktura udeležencev.

Ko so v diskusiji kritično omenili koncept posveta, smo dobili pojasnilo, da so program zasnovali v izrazito teoretičnem smislu. Tako stališče je nedvomno smiselno tako v načelnem kot tudi konkretnem pogledu. Toda v tem primeru ne bi smeli mimo nekaterih osnovnih izhodišč.

Tako ne mimo obravnave načelnih pogledov na geografijo kot celoto in obravnave prirodne geografije v okviru enotne geografije oziroma obravnave odnošajev med prirodno in družbeno geografijo ter mimo celotne problematike tega dualizma. Prav tako bi kazalo obravnavati specifičnosti posameznih vej prirodne geografije in njih medsebojna razmerja. Obravnavati pa bi bilo treba tudi odnose med prirodno geografijo ter vedami, na katere se posamezne veje prirodne geografije naslanjajo (geomorfologija — geologija, klimatologija — meteorologija, pedogeografija — pedologija itd.). Načelni pogledi na bi morali prevladovati pri vrednotenju prirodne geografije tako v znanstvenem kakor tudi v aplikativnem oziroma pedagoškem pogledu.

Vsa ta vprašanja pa bi morali obravnavati načelno tudi tedaj, ko se nanašajo na slovensko (prirodno) geografijo. Pa še nekaj. Ubrati bi kazalo pri tem tako induktivno kakor deduktivno pot. Vsekakor bi koristilo, da bi posamezni referati oziroma koreferati obravnavali celotno problematiko po posameznih vejah prirodne geografije in ne le v okviru prirodne geografije kot celote. Nedvomno bi bilo koristno spoznati stanje, tendence in probleme posameznih vej prirodne geografije. Divergence, ki bi se pri tem bržkone pokazale, bi prav gotovo dale obilo gradiva tudi za diskusijo o prirodni geografiji kot celoti in o geografski znanosti nasploh. Seveda pa bi bilo treba vsa ta vprašanja prej vsaj okvirno pretresti in nato bolj prečiščena mnenja posredovati širšemu geografskemu krogu.

Zanimivo, da se je gornji koncept izoblikoval že na sestanku prirodnih geografov, ki ga je sklical Odsek za znanstveno delo Geografskega društva Slovenije, z namenom, da se pretrese osnutek programa za predvideni posvet o prirodni geografiji. Žal je potem programiranje posveta potekalo po drugi poti.

Tretji del posveta je pripadel obravnavi pedagoške aplikacije prirodne geografije. O tem je referiral prof. T. Oblak (Vloga fizične geografije v okviru geografskega pouka), ki je nanizal vrsto karakterističnih ter ilustrativnih podatkov. Žal pa je referent pojmoval svojo nalogo preveč informativno in premalo načelno ter problemsko.

Dejstvo, da ima pedagoška aplikacija prirodne geografije razen izobraževalnih tudi izrazite vzgojne aspekte, daje tej problematiki zelo specifične poteze. Glede razvijanja načelne problematike o podagoški aplikaciji prirodne geografije bi bilo treba za tak posvet pripraviti tudi več krajših koreferatov.

Nedvomno bi bil posvet bolj uspešen, ko bi fungiral kot zaključek ustreznega sistematičnega dela v okviru Odseka za znanstveno delo GDS, kjer naj bi tekle diskusije o načelnih in drugih vprašanjih prirodne geografije vsaj v toliki meri, da bi bila referentom in aktivnim udeležencem evidentna osnovna fiziognomija posvetovanja.

Problematičnost posvetovanja je bila tudi v tem, ker je posvet menda skušal biti simpozitski in informativen hkrati, pa zato ni bil ne eno ne drugo.

Smisel vsakega posvetovanja je namreč v čim večji aktivnosti kar največjega števila udeležencev. Posvetovanje mora zagotoviti poglobljeno izmenjavo mnenj, ki pa ne sme biti prestižna, improvizirana in stihjska. Diskusijo ne bi smeli prepustiti naključju, temveč bi morali nuditi zanj dovolj tez, dovolj gradiva, spodbud in jasne osnovne orientacije. Zato bi razen referatov bili potrebni tudi kratki koreferati, s težami pa bi bilo treba seznaniti udeležence že vnaprej.

Vsega tega, žal, ni bilo, zato težko govorimo o simpozitskem značaju tega zborovanja in težko tudi o tem, da je zborovanje zadovoljilo (prirodne) geografe, ki delajo v raziskovalnih institucijah. Kajti zborovanje je zelo malo pripomoglo k poglobljanju teoretične misli, saj referati niso dovolj široko in sistematično prikazali niti same problematike programirane snovi.

Zborovanje pa tudi ni zadovoljilo geografov, ki se ukvarjajo s pedagoško aplikacijo geografije, torej profesorjev iz srednjih in osnovnih šol, kajti zborovanje tudi v informativnem pogledu ni bilo dovolj tehtno in dovolj polno. Po njihovem mnenju bi morali posebno o načelnih

vprašanih razpravljati že prej in priti na posvet, če že ne z jasnejšimi in bolj izdelanimi pogledi, pa vsaj z že dovolj prediskutiranimi. Tako pa je, žal, med našimi kolegi iz šol prevladovalo mnenje, da se jim s tako prikazano načelno problematiko pogledi niso razbistrili. Nasprotno, odprli so se jim dvomi celo o perspektivnosti geografske znanosti same. Namesto da bi dobili vzpodbudo za nadaljnje delo, se je prikradel vanje nelagodni občutek glede izobraževalne in vzgojne vrednosti geografije in še posebej prirodne geografije.

Čeprav so ti vtisi glede na vsebino posveta do neke mere razumljivi, so vendarle preveč pesimistični. Zavedati se namreč moramo, da posvet ni dal ustrezne slike niti o vlogi in pomenu prirodne geografije, še manj pa o njenih tendencah in problemih. Posvet prav tako ni dal ustrezne podobe o stanju prirodne geografije v Sloveniji.

Če bi na posvetu hoteli to prikazati, in to bi vsekakor morali, potem bi veljalo podčrtati, da večina problemov prirodne geografije izvira iz njenega intenzivnega razvoja, iz njene dinamike in pestrosti raziskovalne misli, iz njene vitalnosti in da je prirodnogeografsko proučevanje daleč od tega, da bi v njem prevladovali stagnacija, skepticizem in notranja izčrpanost. Nasprotno, naglasiti bi bilo treba, da sta dinamika in pestrost prirodnogeografskih raziskovanj po svetu tolikšni, da čedalje težje sledimo vsemu temu razvoju. Na posvetu bi bilo treba prikazati, da so razen teženj po osamosvojitvi prirodne geografije in njenih posameznih vej čedalje bolj pomembna nasprotna stremjenja. In da so le-ta rezultat ne toliko teoretičnih razglabljanj temveč enostavno praktičnih spoznanj in izkušenj. Na posvetu tudi ne bi bili smeli pogrešati prikazov o dejanski integraciji prirodne geografije, ki se je začela posebno s tzv. klimatsko morfologijo, nadaljuje pa se z geomorfologijo, ki je čedalje bolj prirodnogeografska, in da smo prav v tej prirodnogeografski veji na poti, da bo postala geomorfologija čedalje bolj geografska v pravem pomenu besede. S tem, da se geomorfologija čedalje bolj obrača k proučevanju recentnih procesov ter k prikazovanju in tolmačenju recentnega reliefa, seveda čedalje bolj upošteva in presoja tudi družbeno sfero in njeno aktivnost kot enega izmed upoštevanja vrednih morfogenetskih faktorjev recentnega reliefa.

Ponavljajoče se dileme glede perspektiv enotne oziroma razdrobljene geografije postajajo že utrujajoče. Bojazen o čedalje večji brezperspektivni razdrobljenosti geografskega raziskovalnega dela, ki menda nastaja s poglobljanjem in navideznim oddaljevanjem posameznih vej geografske znanosti, je močno pretirana. Pretirana zato, ker so pota glede smiselnosti, potrebnosti, nujnosti in možnosti (enotne) geografije še vedno utemeljena, realna in številna.

Spodbudno je, ker še vedno prevladuje mnenje, da je predmet geografije pokrajina in sicer današnja pokrajina, ne morda nekdanja ali bodoča. Seveda pokrajina v genetični luči, torej kot faza določenega razvoja. Če je temu tako, potem se odpirajo problemi geografske znanosti in njenih posameznih vej v drugačni luči in predvsem zato, ker se še vse prepogosto zamenjuje sredstvo s ciljem. V geografskih proučevanjih prevladujejo namreč še vse preveč parcialni in historični aspekti in historične metode, in to celo do tolikšne mere, da običajno razprave čisto sredi historične problematike same. Geografska znanost je torej s te strani še marsikje in marsikdaj premalo aktualna. Drugi odklon geografske znanosti pomeni nasprotni ekstrem, ko skuša

geografija — zato da bi bila neposredno družbeno koristna — determinirati bodoči razvoj pokrajine in skuša biti zato operativna, kar pa nikakor ni njen osnovni ali celo eksistenčni namen. Geografija sicer na osnovi doseganega razvoja pokrajinske dinamike in njenih posebnosti, lahko nakaže tudi možnosti in tendence bodočega razvoja te pokrajine, toda ne v operativnem smislu. Čeprav je hkrati res, da more aplikativna smer geografije tudi pri tem operativnem delu marsikdaj konkretno in koristno sodelovati.

Glede slovenske geografije, posebno njene prirodne smeri, bi bilo treba po posvetu premotriti, koliko se ta vključuje v teoretske in dejanske tokove svetovne prirodne geografije, v koliki meri jim sledi, v koliki meri pa skuša biti avtohtona in specifična glede na geografske posebnosti slovenske pokrajine in življenja v njej.

Pri obravnavanju slovenskih razmer nikakor ne bi smeli prezreti dvojnosti naše geografske aktivnosti. To je načelne oziroma teoretske na eni in praktične, vsakodnevne, dejanske aktivnosti na drugi strani. Pri tem ne bi mogli mimo ugotovitve, da so slovenski geografi presenetljivo složni glede enotne geografije, ki uživa v Sloveniji soglasno deklarativno podporo. Toda še bolj ganljivo enotni smo slovenski geografi — razen svetlih izjem — v praktičnem delu, v vsakodnevni ozki usmerjenosti in nepovezanosti po posameznih vejah geografske znanosti. Očitno je torej, da vprašanje razvoja in poglobljanja enotne geografije ni načelne narave. Vzroki so torej drugeje. Med drugim tudi v organizacijskih okvirih geografskega raziskovalnega dela v Sloveniji. Zato bi bilo prav, da bi zlasti teoretični enotne geografije tudi organizacijsko in praktično stremeli za tem, da postanejo delovni okviri dovolj široki in vzpodbudni za raziskovalno realizacijo enotne geografije. Nekateri pravijo, da je vzrok premalo uspešnega uveljavljanja enotne geografije v tem, ker imamo menda v Sloveniji le specializirane geografske institucije: „geomorfološki inštitut“, „kraški inštitut“, „agrarogeografski inštitut“, „pedogeografski inštitut“, manjka pa nam bojda „splošnogeografski inštitut“. S temi mnenji se je težko povsem strinjati, čeprav je v njih marsikatero grenko zrno resnice. Težko se je strinjati tudi zato, ker otipljiva dela posameznih inštitutov kažejo, da so med njimi precejšnje razlike.

Nesmiselno bi bilo razširjati sedanjo organizacijsko shemo raziskovalnega geografskega dela, pač pa je treba to shemo prilagajati načelom enotne geografije. Pobud v tem smislu pravzaprav nikoli ni manjkalo. Omenimo naj le že izdelan predlog, da bi teoretska vprašanja geografske znanosti sistematično proučevali in razvijali ter iz tega črpali smernice za nadaljnje organizacijsko in vsebinsko delo.

Na posvetu se je znova pokazalo, da so bile dosedanje pobude glede organiziranega in bolj sistematičnega obravnavanja načelne problematike potrebne in da se temu tudi v bodoče ne bomo mogli ogniti. Toda potrebna so tako teoretična razglabljanja kot tudi iz tega izvirajoči praktični ukrepi. Upajmo, da bo do tega prej ali slej tudi prišlo, vsaj tam, kjer je zagovarjanje enotne geografije najbolj živo, čeprav zaenkrat še močno deklarativno.

Glede prirodnogeografskega dela v Sloveniji je treba pritrditi enemu od referentov, da je prirodnogeografskih proučevalcev v Sloveniji komaj za dobro terensko ekipo. Tega ne smemo prezreti tudi tedaj, ko presojamo rezultate prirodnogeografskih raziskovanj v Sloveniji. Prav zato je treba priznati, da je raziskovalno delo na področju pri-

rodne geografije zelo plodno. Da je plodno kljub maloštevilnosti raziskovalcev in kljub precejšnji organizacijski razdrobljenosti in skromnim finančnim pogojem v katerih to raziskovalno delo poteka. To seveda ne pomeni, da je na področju prirodnogeografskega proučevanja vse v redu in prav. Ni pa prav, da neodgovorno in zlonamerno kritizirajo prirodnogeografsko delo prav tisti, ki zanj sicer nimajo posebnega posluha in smisla, a bi ga morali glede na možnosti in dolžnosti svojega položaja najbolj podpirati in razvijati.

Med problemi vsekakor drži, da so nekatere veje prirodne geografije zanemarjene, kar velja zlasti za pedogeografijo, fitogeografijo in deloma hidrogeografijo. Prav tako drži, da je med prirodnimi geografi morda premalo stikov, premalo sodelovanja in kontinuirane izmenjave mnenj. Toda to ni značilno le zanje. Sploh pa bi bilo pametno, ko bi mogli govoriti le o geografi in ne posebej o družbenih oziroma prirodnih geografih.

Toda dokler nimamo ustrezne institucije, nam ne preostaja drugega, kakor da integracijsko funkcijo med geografi še vnaprej opravlja Geografsko društvo, čeprav se mi zdi, da je tovrstna vloga društva dokaj anahronistična spričo geografskih raziskovalnih institucij v Sloveniji.

Bržkone tudi drži, da je o prirodnogeografskem raziskovalnem delu premalo informacij. V tem pogledu prirodna geografija zaostaja za določenimi vejami družbene geografije. Tu seveda ne kaže stremeti za propagando, kakršna se v nekaterih krogih družbenogeografskega dela načrtno goji, temveč za resno, stvarno informiranje geografske javnosti o opravljenih delih, posebno o tistih, ki so kolektivnega značaja in se zaradi večletnega obsega ne publicirajo sproti.

Namen tega zapisa je narekovala zgolj težnja po orientaciji, ki naj pripomore v bodoče k bolj uspešnemu delu na področju (prirodne) geografije. Izkušnje, ki smo jih dobili z nedavnim posvetom o prirodni geografiji, pa dokazujejo, da je treba taka in podobna zborovanja organizirati bolj resno in bolj premišljeno. Če že ne iz spoštovanja in priznanja do dosedanjega dela na področju prirodne geografije, pa vsaj iz spoštovanja do udeležencev—šolnikov, ki jim je treba dati namesto enostranskih in pomanjkljivih pogledov stvarno podobo na obravnavano tematiko, predvsem pa jim je treba dati hkrati tudi vzpodbudo za njihovo ne posebno hvaležno, a zato nič manj pomembno delo. S tem v zvezi naj omenimo, da se je posveta udeležilo zelo veliko geografov, posebno profesorjev iz srednjih in osnovnih šol, kar dokazuje, da je zanimanje za prirodno geografijo živo. In prav to zanimanje nalaga dolžnost in odgovornost vsem geografom, ki delajo v raziskovalnih institucijah, da skrbne ne le za razvoj slovenske geografske znanosti, temveč hkrati tudi za adekvatno informiranje o delu, razvoju in perečih problemih geografske vede doma in po svetu.

Imam globok občutek, da so bile negativne poteze zborovanja močno nepotrebne. Sprašujem se tudi, čemu in komu je bilo tako zborovanje potrebno, čemu in komu koristi tako prikazovanje prirodne geografije? Upajmo, da se bomo znali takim nepotrebnim potezam izogniti pri organizaciji podobnih simpozijev na primer s področja družbene geografije oziroma s področja teoretskih vprašanj o geografiji kot celoti.

D. RADINJA

RAZSTAVA

POVOJNA PREOBRAZBA SLOVENSKE POKRAJINE

Pod tem naslovom je med 21. in 28. oktobrom 1965. leta Zemljepisni muzej v okviru Inštituta za geografijo univerze v Ljubljani priredil razstavo na Gospodarskem razstavišču za široko javnost. Bila je posvečena 20-letnici osvoboditve Slovenije in prerezu triletnega dela inštituta. Obenem je z njo začel Zemljepisni muzej izvajati svoj program dela v novem šolskem letu.

Poleg prikaza procesa dnevne migracije delovne sile in s tem povezanega nižanja agrarnega prebivalstva v Sloveniji smo si lahko na primeru Škofje Loke ogledali povojno aktiviranje malih mest v Sloveniji. V nadaljnjem pa nekatere elemente preobrazbe ožjega obrobja Ljubljane na primeru agrarnega dela bežigradske občine; novejši družbenogeografski razvoj v Bohinju; nekatere elemente družbenogeografskega razvoja v Blejskem kotu; probleme socialno geografske transformacije obmestne cone na primeru vasi Podgorje; socialne in demogeografske probleme Haloze; novejši družbenogeografske probleme v Jeruzalemskih gorah; kmetijstvo Zg. Dravskega polja v luči sodobnih procesov in zaostalo agrarno področje v Prekmurju na primeru vasi Sebeborci.

Proces dnevne migracije delovne sile in njegove posledice so bile že nakazane v enem izmed Geografskih obzorikov, zato naj omenimo le to, da inštitut pripravlja o tem kompleksno raziskavo.

Ceprav so bila na razstavi prikazana karakteristična področja Slovenije, ki se razlikujejo tako po svoji geografski legi, usmerjenosti gospodarstva, kakor tudi po osnovah za nadaljnji razvoj, smo lahko opazili, da se v njih odvijajo več ali manj enaki ali podobni procesi.

Skoraj povsod smo se srečali s pojavi dnevne migracije delovne sile, depopulacije, deagrarizacije in urbanizacije, ki puščajo za seboj celo vrsto problemov. Izjema pri tem so sedaj le Haloze, kjer je še 80% agrarnega prebivalstva in Sebeborci v Prekmurju, kamor urbanizacijski val še ni prodr.

Povsod odhaja mlajše prebivalstvo v industrijska središča ali pa si gradi hišo v domači vasi in dnevno potuje na delo. Poklicna preusmeritev prebivalstva iz agrarnega v industrijske in ostale panoge gospodarstva ponekod razkrajja kmečke družine, tako da doma ostajajo ostareli kmečki prebivalci. Vse to se odraža v spreminjanju zunanje podobe pokrajine in v načinu gospodarjenja — slabša obdelava in opuščanje obdelovalnih površin. Ponekod je podružbljenje zemlje edini izhod za preprečevanje ekstenzivnega obdelovanja zemljišča. Take družbenogeografske procese doživlja naša nekdanja agrarna pokrajina. V obmestjih pa se pojavlja problem črnil gradenj.

Razstavo si je ogledalo 2000 ljudi, zlasti dijaških skupin iz raznih krajev Slovenije. Nekaj obiskovalcev je dalo tudi svoje mnenje. Tako je ing. M. Bulc, predsednik Univerzitetnega Sveta, izjavil, da je bila razstava že nujen prikaz sprememb našega prostora; dr. A. Lah, predsednik GDS, pa pravi: „Pomen razstave je dvojen: kaže napredek znanstvenega dela in njegovo usmerjenost k zelo važnim vprašanjem sodobnega razvoja. V obojem kaže tudi zelo lepe uspehe“. Sekretar komisije za aplikativno geografijo pri Mednarodni geografski Uniji prof. Michel Philipponneau

